

УДК 025.85

<https://doi.org/10.15407/rksu.28.159>

Тетяна Володимирівна Кузнець,
доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри історії України,
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини
(Умань, Україна)

ORCID: 0000-0002-9282-110X

e-mail: tetiana.kuznets@gmail.com

Ігор Юрійович Опацький,
кандидат історичних наук,
викладач кафедри історії України,
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини

ORCID: 0000-0002-6786-3295

e-mail: igor.opatskiy@gmail.com

КОЛЕКЦІЇ ПЕТРА КУРІННОГО В АРХІВАХ УКРАЇНСЬКОГО ВІЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ТА УКРАЇНСЬКОЇ ВІЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК: НАУКОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДЖЕРЕЛ

Мета роботи: в межах актуалізації уваги до зарубіжної архівної україніки здійснити характеристику особового фонду історика, археолога, організатора музейної справи, наукового та громадського діяча Петра Петровича Курінного (1894–1972), що зберігається в архіві Українського вільного університету в Мюнхені (Німеччина) та на депозиті в музеї-архіві ім. Д. Антоновича Української вільної академії наук у Нью-Йорку (США). **Методологія дослідження** базується на за-

стосуванні історичного та порівняльного методів, а також методу джерелознавчого аналізу. Використання цих методів дозволило визначити видовий склад матеріалів, їхні особливості та інформаційний потенціал. **Наукова новизна.** Дослідження передбачає комплексну систематизацію інформації про науково-організаційну діяльність та інтелектуальну спадщину Петра Курінного, яка зберігається в зарубіжних архівосховищах, аналіз її джерельного потенціалу. Уточнено факти

біографії Петра Курінного, проаналізовано окремі справи. **Висновки.** Центрами зберігання інтелектуальної спадщини та особових архівних документів Петра Курінного за кордоном є архів Українського вільного університету (УВУ) в Мюнхені та музей-архів ім. Д. Антоновича Української вільної академії наук (УВАН) у Нью-Йорку. В архіві УВУ зберігаються, зокрема: машинописи та рукописи опублікованих і підготовлених до друку наукових праць П. Курінного з археології України, фотоматеріали до них та різноманітні нотатки; документи, пов'язані з роботою в УВУ; комплекс документів, що стосуються наукової і громад-

ської діяльності; біографічні матеріали. Значна частина спадщини вченого зберігається як депозит у музеї-архіві ім. Д. Антоновича УВАН. Там зосереджено здебільшого документи, вивезені П. Курінним з України в 1943 р., серед яких матеріали Всеукраїнського музейного містечка «Кисво-Печерська Лавра», Інституту археології АН УРСР, Кабінету антропології ім. Ф. Вовка Академії наук України, Архіву Лаври, що існував до 1917 р., та інших наукових інституцій.

Ключові слова: Петро Курінний, Український вільний університет, Українська вільна академія наук, зарубіжна україніка, архівний фонд.

Актуальність теми дослідження. У 2021 р. в Україні вперше на загальнодержавному рівні відзначено пам'ятну дату – 100 років від дня заснування першого у вільному світі українського університету – Українського вільного університету. Його здавна називають науковим вікном України в Європу і зазначають, що «еволюціонувавши з екзильного навчального закладу в університет європейського рівня, він, будучи спеціалізованим університетом українознавства, зберіг правдиву академічно-дослідну, критичну й скептичну науку щодо українознавства у найширшому понятті: історія, мова, культура, мистецтво» [11, с. 138]. Задекларувавши у статуті 1948 р. свою мету як плекання всіх галузей науки, зокрема тих, що безпосередньо або непрямо стосуються української нації, і розвиток основи української культури як складової частини культури людства, УВУ визначив основним своїм завданням «навчати і підготувати український фаховий і науковий доріст, тобто підрастаюче покоління» [2, с. 34]. Консолідуючи українські наукові сили за кордоном, університет перетворився на потужний осередок наукового та громадського життя української діаспори.

Аналіз досліджень і публікацій. Ученими досліджено різні аспекти сторічної історії УВУ. У публікаціях Н. Полонської-Василенко [15], В. Яніва [17] та інших фахівців, що з'являлися на сторінках українських зарубіжних видань, висвітлені основні віхи історії університету. З відновленням незалежності України наукові та освітні традиції УВУ активно досліджуються й вітчизняними вченими. Захищено кандидатську дисертацію [7], опубліковано наукові праці, в яких вивчаються різні періоди та напрями діяльності УВУ [6]. У полі дослідницької уваги сучасних науковців УВУ перебуває водночас і як осередок українознавчої освіти в зарубіжжі ХХ – початку ХХІ ст. [8], і як осередок правової освіти за кордоном [16]. Складниками сучасної історіографії УВУ є науково-популярні публікації про нього у пресі, зокрема це публікація в «Урядовому кур'єрі» під промовистою назвою «Український вільний університет. Чи потрібен він Україні? Однозначно: так!» [10]. Ці праці актуалізують питання комплексного осмислення досвіду діяльності УВУ та детального вивчення наукового потенціалу його архіву.

У структурі Українського вільного університету є бібліотека – одне з репрезентативних сховищ культурних цінностей в Європі, яке в 1991 р. комісія Міністерства внутрішніх справ Німеччини визнала найважливішим джерелом україністики в німецькому світі з обсягом фонду у 35 тис. книг і періодичних видань. У складі університету функціонує й унікальний архів, де сконцентровано великий комплекс документів з життя українських організацій та громадських об'єднань на еміграції в Німеччині, значний фоноархів Мюнхенського осередку Радіо «Свобода» та особові архіви (або їхні фрагменти) видатних діячів української науки і культури, політичних і громадських діячів на еміграції. Архівна колекція налічує понад півмільйона документів. Найбільшими архівними зібраннями є фонди Н. Полонської-Василенко, В. Державина, В. Яніва, М. Гоція, П. Курінного. Історія формування та наукового опрацювання архіву УВУ перебуває в полі зору українських дослідників [9]. Однак маловивченими залишаються фонд Петра Курінного в архіві УВУ та його документи в інших зарубіжних архівосховищах, які становлять значний науковий інтерес для дослідників біографії та інтелектуальної спадщини вченого, а також для загального уявлення про науковий потенціал зарубіжної україніки.

Мета дослідження: на основі аналізу архівних документів надати загальну характеристику матеріалів, пов'язаних із життям та науково-педагогічною діяльністю П. П. Курінного, які зберігаються в зарубіжних архівосховищах, що сприятиме розширенню діапазону знань про наукові напрацювання українських інтелектуалів і актуалізуватиме завдання комплексного осмислення зарубіжної україніки.

Виклад основного матеріалу. До плеяди українських науковців, які опинилися на еміграції, належить і відомий історик, археолог, організатор музейної справи Петро Петрович Курінний (1894–1972). З 1915 р. він – секретар історико-географічного гуртка при Київському університеті Св. Володимира, 1917 р. обраний на посаду вченого секретаря Центрального комітету охорони пам'яток старовини і мистецтва в Україні, фундатор Соціально-історичного музею Уманщини, з 1924 р. – директор Музею культур і побуту в Києві, у 1926–1932 рр. керував Державним історико-культурним заповідником «Всеукраїнський музейний городок». Водночас з 1924 р. був дійсним членом Всеукраїнського археологічного комітету, з 1925 р. працював секретарем Трипільської комісії, у 1927 р. був головним редактором збірки «Український музей», а з 1929 р. обіймав посаду вченого секретаря Всеукраїнського археологічного комітету.

Упродовж 1928–1930 рр. Петро Курінний – науковий співробітник кафедри мистецтвознавства при ВУАН. У 1938–1941 рр. – ст. науковий співробітник Інституту археології АН УРСР та консультант Центрального історичного музею УРСР у Києві. Емігрувавши до Німеччини в 1943 р., він продовжив плідно займатися науковою діяльністю, опрацьовував зібрані за життя в Україні матеріали багатьох археологічних досліджень та активно співпрацював з осередками наукового життя української діаспори. П. Курінний – один з ініціаторів створення Української вільної академії наук (УВАН) у 1945 р., з 1946 р. – науковий співробітник Інституту мартирології в Мюнхені, з 1947 р. – професор церковної археології Богословської академії УАПЦ. З 1946 р. викладав в УВУ. Там здобув ступінь доктора наук з фаху «Археологія України», ступінь доктора філософії та звання професора (1950 р.). В архіві УВУ зберігається значний масив інтелектуальної спадщини Петра Курінного,

матеріали його наукової та громадської діяльності, а також автобіографічні документи.

Опрацювавши матеріали фонду П. Курінного, зазначимо, що вони представлені переважно машинописами та рукописами його наукових досліджень, фотоматеріалами, зібраними під час археологічних розкопок, відбитками та копіями статей автора з періодичних та серійних видань. Серед друкованих документів – машинописний текст дослідження «Борисівський варіант Трипільської культури», датований 1.06.1940 р.; циклостил «Нариси історії української археології»; машинопис «Варіанти Трипільської культури в Україні», датований 1958 р.; машинопис «Селище Трипільської культури. Крутобородинці I»; дві наукові праці, надруковані німецькою мовою: «Der Rajku – Typus der Tryptillja-Kultur» і переклад тексту «Реймське Євангеліє» – «Reimster evangeliar – das alteste Schriftdenkmal der Kyi' ver Rus'».

В архівному фонді П. Курінного, що зберігається в УВУ, є й рукописні матеріали, а саме: план праці «Археологічне минуле України» (рукопис з нотатками автора), 6 аркушів з нотатками про посуд та 6 аркушів з переліком таблиць; реєстр іконописних мотивів на підставі оригінальних пам'яток Києва (укладений до статті П. Курінного «Київська ікона X–XIII ст.»).

У фондах архіву відклались і фотоматеріали, зокрема: 1. Фотоматеріали, зібрані Петром Курінним для його роботи «Борисівський варіант Трипільської культури (Борисівське городище, вигляд Завалля, план Борисівського городища, загальний план розкопів, перекрій валу Борисівського городища, кресленики ям I, II, V, зразки кераміки та знаряддя праці з сіл Чернявки, Колодисте, Озаринці); 2. Світлини про розкопки П. П. Курінного. Неолітичне селище. Збірка музею в Запоріжжі (Запоріжжя, с. Волоське, урочище Скеля); 3. Резервні примірники фото про розкопки П. П. Курінного в с. Волоське, урочище Скеля (Стрільча Скеля), 27 док. 8 арк.; 4. Матеріали під назвою «Кимерійці». Розкопки П. Курінного в с. Волоське. Рукопис, малюнки, фото, без дати. 28 док. 19 арк.; 5. Матеріали про урочище Скеля: рукопис, малюнки, фото, без дати. 15 док. 15 арк.

Значний інтерес для дослідників біографії вченого становлять особисті біографічні документи і матеріали наукової та громадської

діяльності. Ознайомлення з ними дозволило нам уточнити кілька фактів з біографії П. Курінного та дізнатися більше про еміграційний період його діяльності. Значний масив документів пов'язаний з прийняттям П. Курінного на роботу до УВУ та подальшою діяльністю в університеті, за якими можна прослідкувати основні віхи його викладацької та наукової діяльності. Зокрема, збереглися заява до Сеньорату Історико-філологічного факультету УВУ про надання роботи (від 4 грудня 1945 р.), лекційний журнал за травень 1947 р., автобіографія та реєстр праць ученого, які могли б бути виконані ним найближчим часом. Тематика зазначених у реєстрі 18 праць доволі різноманітна: від енеоліту Запоріжжя до монографій «Фрески веж св. Софії Київської», «Проба реконструкції Десятинної церкви в Києві», «Критичний перегляд історії Михайлівського монастиря в Києві», «Розкопи в Михайлівському монастирі. Княжий двір Ізяслава, Ярополка та Святослава», «Стратиграфія Київсько-Кирилівських узгір'їв», «Українське срібло».

Важливе значення для висвітлення історії родини Курінних мають матеріали до біографії П. П. Курінного та його дружини Раїси Михайлівни Курінної, що були надіслані до архіву УВУ Юрієм Денбським. Серед них – лист Ю. Денбського до В. Леника, коротка біографія Р. Курінної, написана її сином Ю. Денбським та два фото Петра Курінного: з дружиною (1955–1960 рр.) та з істориком Наталією Полонською-Василенко, незакінчений переклад Р. Курінної «Спогади з мого життя» цінних споминів батька П. П. Курінного – Петра Федоровича Курінного.

Збереглися в архіві й копії особистих документів П. П. Курінного та різноманітні посвідчення. Це, зокрема, копія трудової книжки, посвідчення «уманського періоду» біографії Курінного – про його роботу в педагогічній гімназії, Українському народному університеті, Красзнавчому музеї, посвідчення Всеукраїнського археологічного комітету з дозволами здійснювати археологічні дослідження, довідка від «Укрдіпроводу», де вчений від 1934 до 1936 рр. працював економістом, посвідчення тресту «Укркомунводобуд», де П. Курінний від 1935 до 1937 рр. обіймав посаду планувальника проектного відділу, посвідчення Академії наук УРСР (від 26 червня 1941 р.).

Особовий архівний фонд містить частину листування П. Курінного, зокрема листи до сімох адресатів: деканату філософічного факуль-

тету УВУ, голови Центрального представництва Української еміграції в Німеччині М. Дорожинського, керівника відділу культури й освіти Центрального представництва української еміграції в Німеччині, філософа та соціолога, професора, а в 1962–1963 рр. ректора УВУ О. Кульчицького, мовознавця В. Стецюка, В. Яніва та дев'ять листів до організації з підтримки українських науковців Haus der Ukrainischen Wissenschaften. Науковий інтерес для дослідників питань переміщення українських культурних цінностей під час Другої світової війни може викликати лист до керівника Відділу культури і освіти Центрального представництва Української еміграції в Німеччині з інформацією про хід евакуації культурних цінностей з України радянською владою та вивезення значної частини колекцій київських музеїв, а також музеїв Полтави, Херсона, Миколаєва, Умані, Вінниці, Керчі, Сімферополя, Феодосії, Бахчисарая та Львова до Німеччини.

Серед кореспондентів П. Курінного були священник Ю. Гудзій, О. Кульчицький, історик П. Люгаревич, дослідник історичної граматики латинської мови В. Стецюк, громадсько-політичний діяч, науковець В. Янів. Провідна тема листування – підготовка до друку різноманітних наукових збірників, редагуванням яких займався П. Курінний, а згадані науковці подали до них матеріали. Однак поряд із з'ясуванням важливих робочих питань автори ділилися своїми найближчими планами, станом здоров'я, реагували на найпомітніші явища в житті української наукової діаспори.

Окрім листування безпосередньо П. Курінного, в архіві УВУ зберігаються листи, що містять відомості про родину Курінних і відклялися в особових архівних фондах інших осіб, зокрема Наталії Полонської-Василенко та Володимира Державина. У фонді Н. Полонської-Василенко зберігаються п'ять листів від дружини П. Курінного Раїси Курінної до Н. Полонської-Василенко, написаних у 1972–1973 рр., 35 листів від Наталії Дмитрівни до Раїси Михайлівни, що датуються 1964–1970 рр., та лист від П. Курінного до В. Щербаківського від 8.06.1947 р. Фонд Володимира Державина містить лист від В. Державина до П. Курінного (від 26.09.1951 р.) та три листи від П. Курінного до В. Державина (31.08.1951, 6.09.1951 та 30.03.1953 рр.). Епістолярій Петра Курінного стосується

переважно його службової діяльності як керівника відділення УВАН у Німеччині.

Частину архівних матеріалів, які, зі слів архіваріуса УВУ Володимира Леника, належали П. Курінному і були залишені ним в архіві УВУ в кінці 40-х – на початку 50-х років, у 2003 р. було передано на зберігання до Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Серед них документів П. Курінного на паперовій основі не виявлено. Наразі у збірці містяться негативи (неатрибутовані зображення краєвидів різних місць, фольклорно-етнографічний матеріал, музейні експозиції, групові фото, персоналії, архітектура м. Києва, фото картин, гравюр тощо). Загалом було передано 3 дерев'яні ящики з-під снарядів, в яких знаходилося 945 негативів на склі, 67 негативів на плівці, 3 металеві кліше та 12 фрагментів негативу плівки (в розсіпу, без текстового супроводу й опису). Передані матеріали все ще не описані та недоступні для дослідників. З опису вмісту дерев'яних ящиків зрозуміло, що там зберігаються зображення з архітектурою Києва ХІХ ст., різноманітні музейні експонати (картини, гравюри), карти, плани, ландшафти, групові та персональні фото, портрети видатних осіб 20–30-х років ХХ ст., знімки килимів, інтер'єрів виставкових залів, негативи на склі із зображенням нерухомих пам'яток національної культури тощо. Для прикладу, на одній із коробок з фотопластинами наклейка такого змісту: «15 кліш Київські доми з половини ХІХ ст. Цінна документація до: 1) історія архітектури; 2) історія Києва; 3) історія ремесла та купецтва в Києві». Всі ці документи включено до ф. № 381 «Український вільний університет». За домовленістю з УВУ, після проведеної роботи з ідентифікації, атрибуції та описування, негативи будуть виокремлені в колекцію П. Курінного у складі фонду архіву УВУ.

Значний масив архівних документів, вивезених П. Курінним з України в 1943 р., був переданий пасербом П. Курінного на зберігання до музею-архіву ім. Д. Антоновича УВАН у Нью-Йорку (США) [1]. Згідно з описами, там зосереджено матеріали Музейного містечка «Кієво-Печерська Лавра», що існувало до 1943 р., Інституту археології АН УРСР, Кабінету антропології ім. Ф. Вовка АНУ, Архіву Кієво-Печерської Лаври та інших наукових інституцій. Велика кількість архівного матеріа-

лу стосується археологічних розкопок Десятинної церкви, Херсонеса та численних стоянок у різних населених пунктах (у Самбі, Китаєві, Телюці, Свинарці, Томашівці, Саратові, Володимирівці, Кукутені та ін.). В архівному фонді зберігається й зібраний П. Курінним значний масив матеріалів до історії Трипільської культури, готів в Україні, періоду Київської Русі, а також до історії українського золотарства, литовського періоду, геральдичні та нумізматичні замітки. Аналіз цих матеріалів уможливує характеристику наукової праці П. Курінного, масштабність його наукових зацікавлень і сприяє формуванню загальної оцінки особистості науковця.

На зберіганні в УВАН перебувають підготовлені та незавершені праці П. П. Курінного – «Історія української археології», «Розкопки біля села Пилипів на Гуманщині», «Переліски» та інші, а також праці С. Магури, М. Міллера, Б. Безвенгліньського, малюнки та машинопис праць трипільської тематики Н. Кордиш. Значна кількість матеріалів у фонді П. Курінного стосується історії Києво-Печерської Лаври (реєстрові книги церков КПЛ XVIII–XIX ст., реєстрові книги коштовностей XVIII ст., матеріали до історії Лаври, опис музейних експозицій, список осіб, захоплених у церквах та на території КПЛ у 1610–1876 рр., та ін.).

Документальні джерела про Михайлівський Золотоверхий монастир представлені чотирма групами: матеріали розкопів, описи та щоденник розкопів, матеріали київської експедиції про розкопки та матеріали про храм св. Дмитра в Михайлівському монастирі. Окрім цього на депозиті в архіві УВАН у Нью-Йорку зберігаються книги з особистої бібліотеки П. Курінного (праці В. Петрова, В. Державина, Є. Пастернака, Є. Скоропадської, З. Семенкова, Д. Чижевського), жанрове та тематичне розмаїття яких доповнює характеристику П. Курінного – науковця і громадянина. У цьому ж архівосховищі містяться зібрані П. П. Курінним матеріали з археології (матеріали різноманітних розкопів та праці В. Козловської, М. Міллера і Є. Пастернака), етнографії (праця П. П. Курінного «Етнографічна основа української культури» та матеріали до історії українського житла й оселі, рисунки Ю. Павловича та матеріали В. Петрова «Український фольклор»), історичні праці, що стосуються переважно стародавньої доби або ж козацьких часів [1, р. 65–67].

Окремий розділ у фонді П. Курінного – «Кабінет антропології та етнології ім. Ф. Вовка при ВУАН» (на всіх матеріалах наявна печатка установи), що складається з матеріалів архіву В. Хвойки (листування, фотооригінали, альбоми з рисунками, щоденники розкопів), а також листів В. Антоновича, В. Хвойки, В. Ляскоронського, П. Александрова, І. Гревса, І. Шишманова до Ф. Вовка.

Частина оригінальних документів, які доповнюють відомості про життєвий шлях та наукову діяльність П. Курінного, зберігається в бібліотеці та архіві ім. Тараса Шевченка у Великій Британії. Куратор цієї установи д-р Людмила Пекарська, користуючись широким масивом документів, опублікувала цінну статтю про «еміграційний» період діяльності П. Курінного та про його взаємини з «лондонською» українською діаспорою – передусім з Вадимом Щербаківським та Союзом Українців Британії [13].

Серед розпорошених по світу документів родини Курінних значний науковий інтерес викликають щоденники батька П. П. Курінного – Петра Федоровича Курінного (1852–1931). П. П. Курінний зазначав, що його батько, відомий на Уманщині громадський та кооперативний діяч, залишив 53 томи «щоденників», по 100–200 сторінок кожен. До «щоденника» Петро Федорович, окрім відомостей про події особистого життя, занотовував інформацію про політичні події місцевого і загальноукраїнського значення, зміну влади під час революції, життєписи місцевих діячів, розмови з ними, а також долучав документи доби в оригіналах. Сьогодні знайдені й доступні для опрацювання 22 томи щоденників – за 1889–1891, 1900, 1913–1919, 1921, 1922, 1925, 1925, 1928–1929 роки. Інших томів щоденникових записів поки ще не виявлено. Можливо, частина з них була втрачена під час Другої світової війни або зберігається серед документів української діаспори. Висловлюємо сподівання, що, консолідуючи зусилля українських наукових інституцій та дослідників, вдасться відшукати всі щоденникові записи, які є цінним джерелом для дослідження української історії.

Наукова новизна дослідження передбачає залучення до наукового обігу неопублікованих документів з архівного фонду Петра Курінного. Дослідження дозволило охарактеризувати маловідомі напрями діяльності вченого.

Висновки. Значний масив інтелектуальної спадщини Петра Курінного – вивезені з України в 1943 р. документи різноманітних музеїв та матеріали археологічних досліджень, а також пласт документів, що доповнюють біографічні відомості про вченого, зберігається за кордоном. Центрами зберігання архівної спадщини П. Курінного є архів УВУ в Мюнхені, музей-архів ім. Д. Антоновича УВАН у Нью-Йорку та бібліотека й архів ім. Тараса Шевченка в Лондоні. Частину фотонегативів та зображень на склі, які П. Курінний залишив на зберігання в архіві УВУ, у 2003 р. було передано до Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Однак ці негативи ще не доступні для опрацювання дослідниками. А між тим, детальне вивчення та сучасне осмислення наукової спадщини, біографічних матеріалів, епістолярію Петра Петровича Курінного, що зберігаються в зарубіжних архівних фондах, сприяли б як збагаченню української історичної біографістики, так і розширенню джерельної бази історії та культури України.

Досліджуючи розпорошені по світах матеріали з історії української науки та її провідних діячів, висловлюємо щирю вдячність українським науковим осередкам за кордоном за збереження архівних документів, а Директору архіву та бібліотеки УВУ маг. Іванні Ребет, працівнику архіву УВУ о. Віктору Головачу, хранителю фондів Музею-архіву ім. Д. Антоновича УВАН у США Тамарі Скрипці та куратору бібліотеки і архіву ім. Тараса Шевченка у Лондоні Людмилі Пекарській дякуємо за самовіддану професійну працю на благо української науки. Висловлюємо сподівання, що спільними зусиллями дослідників з України та з української діаспори чимало раніше табуйованих сторінок нашої історії знайдуть своє правдиве висвітлення.

Список використаних джерел

1. Yury Boshyk. A Guide to the Archival and Manuscript Collection of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the U.S./ A Detailed Inventory Yury Boshyk. Canadian Institute of Ukrainian Studies; University of Alberta. Edmonton, 1988. 164 p.
2. Бондар Н. А. Історичні аспекти розвитку української юридичної (правничої) освіти в еміграції у XX столітті // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2018. № 31. С. 33–36.

3. Боряк Г., Дубровіна Л. Архів Українського Вільного Університету в Мюнхені: попередній огляд фондів // *Архіви України*. 2004. № 4–6. С. 84–93.
4. Васькович Г. Український Вільний Університет: Передісторія створення УВУ, його осяги й нові завдання // *Науковий збірник УВУ*. 1992. Т. 15. С. 11–24.
5. Гой П. УВУ: історія і перспективи // *Науковий збірник УВУ*. 1993. Т. 16. С. 11–15.
6. Віднянський С. В. Культурно-освітня і наукова діяльність української еміграції в Чехо-Словаччині: Український вільний університет (1921–1945 рр.). Київ : Ін-т історії України НАН України, 1994. 82 с.
7. Гаранін О. Я. Дослідження історії України в Українському вільному університеті (1921–1991): автореф. дис... канд. іст. наук. Київ, 2007. 16 с.
8. Глушко О. З. Становлення і розвиток вищої українознавчої освіти в зарубіжжі у ХХ – на початку ХХІ століття // *Педагогічна освіта: теорія і практика* : зб. наук. праць. Кам'янець-Подільський, 2009. Вип. 1. С. 45–50.
9. Кириленко О., Яценко О. Архів Українського Вільного Університету в Мюнхені: структура, зміст матеріалів, опрацювання особових фондів // *Архіви України*. 2004. № 4–6. С. 93–122.
10. Лубківський Р., Погрібний А. Український вільний університет. Чи потрібен він Україні? Однозначно: так! // *Урядовий кур'єр*. 2006. 4 листопада. С. 9.
11. Маслюк А. М. Сторінка з історії становлення Українського Вільного Університету // *Актуальні проблеми психології* : зб. наук. праць Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Житомир, 2012. Вип. 8. С. 132–139.
12. Палієнко М. Образ Українського Вільного університету крізь призму архівного дискурсу (з нагоди 100-літнього ювілею) // *Архіви України*. 2021. № 326. С. 115–134. <https://doi.org/10.47315/archives2021.326.115>
13. Пекарська Л. «Хто ми? Чий ми діти? Хто були наші предки?» (до 140-річчя від дня народження і 60-річчя від дня смерті Вадима Щербаківського) // *Краєзнавство*. 2016. № 3–4. С. 220–240.
14. Пекарська Л. В. Петро Курінний: повернення із забуття // *Національному музею історії України – 110* : тематичний зб. наук. праць. Частина 2. Київ : Такі справи, 2009. С. 94–105.
15. Полонська-Василенко Н. Український Вільний Університет, 1921–1971 // *Український історик*. 1971. № 1–2 (29–30). С. 17–27.

16. Токарчук О. В. Український Вільний Університет як осередок правої освіти за кордоном // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Київ, 2017. Вип. 32. С. 24–29.
17. Янів В. Український Вільний Університет (УВУ) // Енциклопедія українознавства. Словникова частина. Париж ; Нью-Йорк ; Мюнхен, 1983. Т. 9. С. 3418–3421.

171

Tetiana Kuznets,

*Doctor of Historical Sciences (Dr. habil. in History), Professor,
Head of Department of History of Ukraine,
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University
(Uman, Ukraine)*

ORCID: 0000-0002-9282-110X

e-mail: tetiana.kuznets@gmail.com

Ihor Opatskyi,

*Candidate of Historical Sciences (Ph. D. in History),
Lecturer of Department of History of Ukraine,
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University
(Uman, Ukraine)*

ORCID: 0000-0002-6786-3295

e-mail: igor.opatskiy@gmail.com

Collections of Petro Kurinnyi in archives of Ukrainian Free University and Ukrainian Free Academy of Sciences: scientific potential of sources

The **aim** of the work is to characterize the personal fond of the historian, archaeologist, organizer of museum business, scientific and public figure Petro P. Kurinnyi (1894–1972). This collection is stored in the archive of the Ukrainian Free University in Munich (Germany) and on deposit in the museum-archive named after D. Antonovych UFAS in New York (USA). The research **methodology** is based on the use of historical and comparative methods and source analysis. The use of these methods made it possible to determine the specific composition of materials, their features and information potential. **Scientific novelty.** The research provides for a comprehensive systematization of information on the scientific and organizational activities and intellectual heritage of Petro Kurinnyi, which is stored in foreign archives, and analysis of its information potential. The facts of Petro Petrovych's biography are clarified, and individual cases are analyzed. **Conclusions.** The centers for storing

172 the intellectual heritage and personal archival documents of Petro Kurinnyi abroad are the archive of the Ukrainian Free University in Munich and the D. Antonovych UFAS museum-archive in New York. The UFU archive contains typewriters and manuscripts of P. Kurinnyi's published and unpublished scientific works on the archeology of Ukraine, photographic materials for them and various notes. Documents related to work at the UFU, a set of documents related to the scientific and social activities of Ukrainian intellectuals in exile, and personal biographical materials, sources for Ukrainian biographical studies are stored at the University. The materials mentioned in the article from the fonds of Petro P. Kurinnyi in foreign archives have a significant scientific potential. Their detailed study and introduction into scientific circulation will help expand the source base of the history and culture of Ukraine. Drawing the attention of scientists to the archival collections of P. Kurinnyi, the authors of the article emphasize the invaluable importance of foreign Ukrainians for the most complete disclosure of Ukrainian history.

Key words: Petro Kurinnyi, Ukrainian Free University, Ukrainian Free Academy of Sciences, foreign Ukrainians, archival fond.

*Стаття підготовлена 5 квітня 2021 року;
подана до друку 14 квітня 2021 року.*